

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ОСВІТИ ТА НАУКИ

У тезах розглянуто трансформацію підходів до академічної доброчесності в Україні. Зроблено акцент на виклики та можливості, які виникають у процесі впровадження цифрових технологій у навчальний та науковий простір. Проаналізовано нормативно-правову базу, сучасні інструменти виявлення порушень академічної доброчесності, а також роль цифрової культури у формуванні доброчесного освітнього середовища.

Ключові слова: академічна доброчесність, цифровізація, освіта, наука, ЗВО, он-лайн навчання, академічне середовище.

Академічна доброчесність є фундаментальною умовою забезпечення довіри до результатів наукових досліджень, освіти й інновацій.

До сучасного розуміння цього феномену науково-освітня спільнота йшла багато років [2]:

1942 р.	Розробка К. Мертоном концепції нового етносу. Згодом феномен набув популярності під назвою CUDOS (communalism, universalism, disinterestedness, originality, scepticism).
1980-ті рр.	У працях Б. Кларка «Академічна професія» та Е. Еббота «Система професій» охарактеризовано еволюцію ринку професій та професійну поведінку.
2004 р.	У Бухаресті на Міжнародній конференції прийнято Бухарестську Декларацію з етичних цінностей та принципів вищої освіти Європи.
2012 р.	Вагомим етапом контролю виконання цих постулатів стало формування Керівництва для інституційних Кодексів етики в галузі вищої освіти, схвалене Міжнародною Асоціацією університетів та Magna Charta Observatory (Великою хартією університетів). Робота організації стала імпульсом для університетів активно розробляти та впроваджувати кодекси етики, які відповідають сучасним вимогам та реагують на виклики в умовах швидких змін в технологіях, науці та освіті.
2013-2015 рр.	Подальше вдосконалення документознавчої бази з питань академічної доброчесності та запобігання корупції в освітньому середовищі відображено у таких кодексах як «Етичні принципи» та «Етична поведінка всіх учасників освітнього процесу», що стали результатом роботи Ради Європи на Пан-Європейській платформі з етики, прозорості та чесності в освіті (ETINED).

Поняття академічної доброчесності дедалі частіше з'являється в українському освітньому дискурсі, особливо після прийняття Закону України «Про освіту» (2017), який закріпив поняття академічної доброчесності: «академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень» [1] та визначив головні принципи доброчесної поведінки в академічному середовищі. На ряду з цим в умовах пандемії за часів Covid-2019 українська освіта стрімко змушена була запровадити цифровізовану освіту (дистанційне навчання), що передбачало активне використання цифрових технологій, а також висунуло нові вимоги до забезпечення доброчесності.

Академічна доброчесність охоплює дотримання етичних норм у навчанні, викладанні, науковій діяльності, включаючи уникнення академічного плагіату, фальсифікації, фабрикації, самоплагіату, необгрунтованого авторства, списування тощо. Основою для формування доброчесності є академічне середовище, що передбачає: розвиток критичного мислення, формування навичок академічного письма, прозорість оцінювання, професійну етику науково-педагогічних працівників. Одним з позитивних аспектів впливу цифровізації на академічну доброчесність стали онлайн-курси з доброчесності:

Проект	Основна мета	Основні заходи	Результати
SAIUP (Strengthening Academic Integrity in Ukraine Project) Організатор: Американські ради з міжнародної освіти за підтримки МОН України.	Зміцнення АкДч у вищих навчальних закладах через впровадження комплексної освітньої політики.	- Тренінги для викладачів і студентів. - Семінари з академічної етики. - Розробка рекомендацій для університетів. - Інформування про боротьбу з плагіатом і шахрайством	- Підвищення рівня АкДч. - Поліпшення освітнього процесу. - Зменшення випадків академічних порушень.
Erasmus+ проекти з АкДч	Модернізація освітньої системи України через розвиток АкДч.	- Створення кодексів академічної етики. - Розробка освітніх модулів. - Організація тренінгів для студентів і викладачів. - Формування міжуніверситетської співпраці.	- Обмін досвідом між університетами. - Інтеграція АкДч в навчальні плани. - Покращення механізмів контролю якості освіти.
«Культура академічної доброчесності: роль бібліотек» Організатор: Українська бібліотечна асоціація (УБА) за підтримки Посольства США в Україні	Запобігання академічному шахрайству, плагіату та корупції через бібліотеки.	- Розробка інформаційної листівки про АкДч. - Розробка та апробація програми підвищення кваліфікації бібліотекарів. - Створення електронного видання «Профіль компетентностей бібліотекарів з академічної доброчесності». - Підготовка трьох рекламно-інформаційних плакатів. - Проведення круглих столів та тренінгів. - Підготовка методичних, довідкових та інформаційних матеріалів.	- Підвищення рівня обізнаності бібліотекарів щодо АкДч. - Надання інструментів для боротьби з академічним шахрайством. - Створення інформаційних ресурсів для освітян і студентів.
«Ініціатива академічної доброчесності та якості освіти» (Academic IQ) (2020-2022 рр.) Організатор: МОН України, НАЗЯВО, Американські Ради з міжнародної освіти, Посольство США в Україні.	Підтримка українських університетів у формуванні ефективної моделі внутрішнього моніторингу якості освіти та впровадженні принципів АкДч.	- Впровадження принципів АкДч. - Підтримка 60 університетів для створення ефективної моделі внутрішнього моніторингу якості освіти. - Розвиток спроможностей НАЗЯВО. - Розробка єдиного підходу до реалізації законодавчих вимог щодо АкДч. - Надання рекомендацій та навчання освітянам щодо сучасних методик викладання та перегляду навчальних програм.	- Покращення системи контролю якості освіти в українських університетах. - Створення системного підходу до АкДч. - Підвищення рівня професійної підготовки освітян.

Іншим позитивним проявом стали інструменти перевірки на плагіат. Такі сервіси, як Unicheck, StrikePlagiarism, Turnitin, активно використовуються українськими ЗВО для перевірки наукових робіт. Так, на основі звіту програми перевірки текстів на плагіат Turnitin розроблено список типових форм академічних порушень під назвою «А Top 10 List» [3]:

«A Top 10 List» :

- **CLONE** – дослівне копіювання тексту чужої роботи без будь-яких змін чи посилань на автора,
- **CTRL-C** – включення великих фрагментів тексту з одного джерела без будь-якого редагування або переосмислення,
- **FIND-REPLACE** – часткове редагування тексту шляхом заміни ключових слів та фраз, зберігаючи основний зміст джерела без змін,
- **REMIX** – комбінування парафраз із декількох джерел таким чином, щоб текст виглядав як цілісний і оригінальний, хоча це лише адаптація чужих ідей,
- **RECYCLE** – використання значних частин власних попередніх робіт без належного цитування, що класифікується як самоплагіат,
- **HYBRID** – робота, яка поєднує правильно цитовані матеріали з уривками, запозиченими без посилань, створюючи видимість доброчесності,
- **MASHUP** – змішування фрагментів з кількох джерел, де жодне з них не було належно процитоване,
- **404 ERROR** – використання фрагментів із посиланнями на недостовірні або вигадані джерела, які не існують або містять помилкову інформацію.

Не менш важливим є доступ до якісних джерел інформації – відкритих електронних баз даних (DOAJ, Scopus, Web of Science), які сприяють легальному використанню наукових доробок.

Однак, на сьогодні також полишаються викликами для цифровізації і забезпечення академічної доброчесності, серед яких зростання кількості порушень під час дистанційного навчання у ЗВО, недостатня цифрова грамотність учасників освітньо-наукового процесу, формалізація перевірок з покладанням виключно на технічні засоби.

Тож вбачаємо для ефективного формування академічної доброчесності необхідним є створення комплексу вправ, який поєднує традиційні й інноваційні форми, а також сприяє засвоєнню матеріалу, заснований на сучасному педагогічному підході за використання цифрових засобів:

Доповніть дерево знань для кращої візуалізації зв'язків між різними елементами Кодексу.

Заповніть таблицю, розподіливши професійно значущі якості викладача за чотирма критеріями. Після виконання завдання обговоріть свій вибір та обговоріть ці якості у групі.

Домінуючі якості	Периферійні якості	Негативні якості	Професійні обмеження

Якості викладача:
дружелюбність; емоційна нестабільність; емпатія; перенесення особистих проблем на роботу; гнучкість мислення; організованість; нетерпимість до помилок студентів; захопленість предметом; відсутність фахової підготовки; педагогічна майстерність; байдужість до потреб студентів; почуття сумору; низький рівень комунікаційних навичок; конфліктність; високий рівень фахової компетентності; авторитарність; психологічна несумісність зі студентами; творчий підхід; висока тривожність.

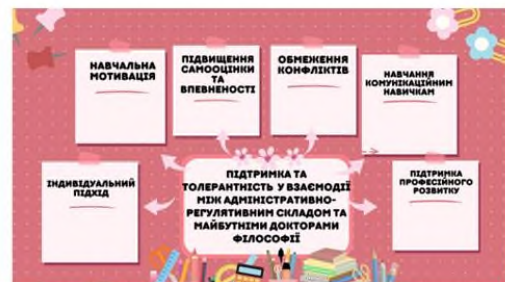
ВПРАВА 4. (ГРАФІЧНІ ОРГАНІЗАТОРИ)
 Доповніть ментальну карту, щоб систематизувати знання про ключові аспекти створення методичних матеріалів.

ВПРАВА 3. (GAP EXERCISE)
 Заповніть «пропуски» в таблиці для кращого розуміння схожих та відрізняючих рис понять «інтегритет» та «академічна доброчесність».

Критерій	Інтегритет	Академічна доброчесність
Значення	Загальна чесність, моральність і етика людини чи організації.	
Область застосування		Специфічна для академічної діяльності (освіта, наука).
Основні принципи	Чесність, відповідальність, моральні стандарти.	
Моральні засади		Суворі, зосереджені на академічній чесності.
Сильні сторони	Сприяє довірі, повазі, стабільним відносинам.	
Слабкі сторони		Вимагає зусиль для дотримання в умовах конкуренції.
Можливості	Підвищення репутації, стабільні здорові відносини.	
Загрози		Ризик плагіату, маніпуляцій з даними, негативний вплив конкуренції.

ВІПРАВА 6. (МЕТОД КИЛИМ ІДЕЙ)

Проаналізуйте кожен сектор на малюнку нижче. Створіть «килим ідей» навколо ключових аспектів взаємодії між адміністративно-регулятивним складом та майбутніми докторами філософії, представлених у кожному секторі.

Розробіть діаграму «риб'ячої кістки», щоб дослідити ключові аспекти та обґрунтувати важливість використання інноваційних підходів та технологій у викладанні.

ВІПРАВА 3. (SWOT-АНАЛІЗ)

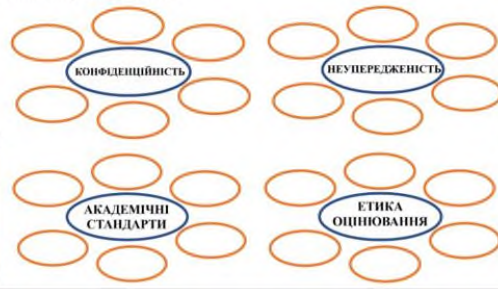
Уважно проаналізуйте таблицю з освітньо-науковими пропозиціями закладів вищої освіти України з підготовки докторів філософії, що представлена в теоретичному блоці. Визначте сильні та слабкі сторони, можливості та ризики конкретної програми, враховуючи наступні критерії:

1. Чи відповідає програма вимогам Національної рамки кваліфікацій?
2. Відповідність державним стандартам вищої освіти.
3. Зміст навчальних дисциплін: інноваційність, актуальність.
4. Рівень міждисциплінарності (включення багатогалузевих тем).
5. Наявність програм академічної мобільності.

ВІПРАВА 2. (КОНЦЕПТУАЛЬНЕ КОЛЕСО)

Підберіть синоніми до слова, що знаходиться в ядрі понятійного колеса, впишіть їх у сектори колеса.

Комплекс подібних завдань на формування навичок академічної доброчесності утворений безпосередньо за використання цифрових технологій, а саме для голосувань та опитувань Mentimeter, Kahoot, Quizizz, Slido; для створення ігор, вправ, тренувань Wordwall, Baamboozle, Educandy, Flippity; для розвитку письма та співпраці Padlet, Jamboard, Canva for Education, Book creator, для тестування та оцінювання Google Forms, Quizlet.

Отже, цифровізація освіти та науки України відкриває нові можливості для формування доброчесного академічного середовища, водночас висуваючи і нові виклики. Забезпечення академічної доброчесності потребує комплексного підходу: нормативного, педагогічного та технологічного.

References

1. Zakon Ukrainy «Pro osvitu». URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
2. Kuzmenko A.O. Istoriia stanovlennia akademichnoi dobrochesnosti u zakladakh vyshchoi osvity Ukrainy. Pedagogichni nauky: teoriia ta praktyka. Zaporizhzhia. Helvetyka. №3 (39). 2021. S. 167-172.
3. Turnitin. The Plagiarism Spectrum. Rezhym dostupu: <https://www.turnitin.com/static/plagiarism-spectrum/>

DOI 10.34132/mspc2025.01.09.10

Anastasiia Kuzmenko

ACADEMIC INTEGRITY IN UKRAINE IN THE CONTEXT OF THE DIGITALIZATION OF EDUCATION AND SCIENCE

The abstract discusses the transformation of approaches to academic integrity in Ukraine. Special attention is paid to the challenges and opportunities arising from the implementation of digital technologies in the educational and scientific environment. The legal framework, modern tools for detecting violations of academic integrity, as well as the role of digital culture in shaping an ethical academic environment are analyzed.

Keywords: academic integrity, digitalization, education, science, higher education institutions, online learning, academic environment.

Відомості про автора / Information about the author

Кузьменко Анастасія, канд. філол. наук, доц., докторант Херсонського державного університету (Україна), викладач Заклад професійної освіти «Adolf-Reichwein-Schule» (Німеччина), orcid.org/0000-0003-1189-1438

Anastasiia Kuzmenko, PhD in Philology, Associate Professor, Doctoral Researcher at Kherson State University (Ukraine), Lecturer at the Vocational Education Institution «Adolf-Reichwein-Schule» (Germany), orcid.org/0000-0003-1189-1438

© *A. Кузьменко*
22.05.2025.

Стаття отримана редакцією